

Recenzje

Aneta M. Sokół

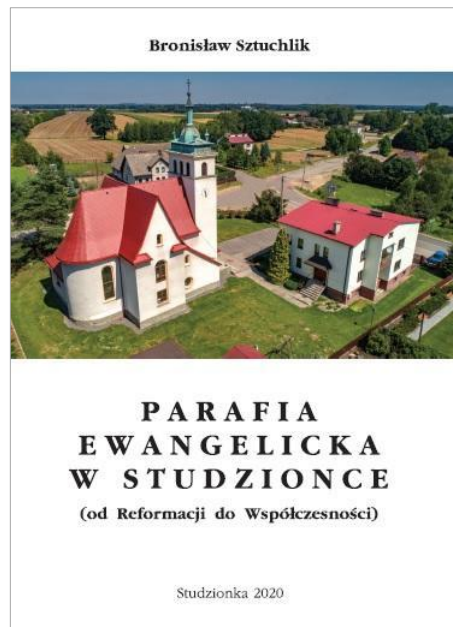
Sztuchlik Bronisław, *Parafia ewangelicka w Studzionce (od Reformacji do współczesności)*, Parafia Ewangelicko-Augsburska w Studzionce, Wydawnictwo „Ewangelik Pszczyński”, Studzionka – Pszczyzna 2020, ss. 208.

Przeszłość ewangelików prezentowana jest w wielu ukazujących się publikacjach przedstawiających dzieje całego Kościoła, jak i losy poszczególnych wspólnot luterzańskich funkcjonujących w różnych częściach kraju. Ich autorami są zarówno naukowcy, historycy, jak i pasjonaci zajmujący się lokalną przeszłością, w tym różnymi jej aspektami i problematyką. Taki charakter mają również prace dotyczące parafii ewangelickich, które towarzyszą często rocznicom, jubileuszom oraz innym parafialnym wydarzeniom.

Na ziemi pszczyńskiej tradycje luterzańskie sięgają XVI-wiecznego ich zakorzenienia wśród tamtejszej ludności. Parafie ewangelickie rozwijały się na tych terenach pod opieką panów pszczyńskich sprzyjających poglądom religijnym zapoczątkowanym przez Lutera, dbających o trwanie ewangelicyzmu zarówno w czasach spokoju, jak i w okresach religijnych prześladowań pod rządami Habsburgów. Częścią parafii pszczyńskiej była także Studzionka, która dopiero w latach 60. XX w. uzyskała organizacyjną samodzielność pozostając jednak w dalszym ciągu pod opieką pszczyńskich proboszczów. Mieszkańcy Studzionki przez stulecia pielęgnowali wartości przyjętego wyznania, pomimo niesprzyjających okoliczności, pomimo również braku przez długi czas własnego kościoła. Luterńska świątynia została wzniesiona w Studzionce dopiero podczas wojny, w tym jej uroczyste poświęcenie miało miejsce w listopadzie 1940 r. Wzniesiony kościół w momencie zakończenia budowy należał do niemieckich struktur kościelnych, które po wybuchu wojny zastąpiły dotychczasowy Ewangelicki Kościół Unijny na Polskim Górnym Śląsku. Nie uniknąwszy zniszczeń po 1945 r. kościół nie tylko odzyskał swój dawny wygląd, ale dzięki remontom i unowocześnieniom coraz lepiej służy parafialnej wspólnotce. To świątynia zadbana, odnowiona i ciekawa pod względem architektonicznym.

W 2020 r. parafia w Studzionce obchodziła 80-lecie istnienia swego kościoła, a ten ważny dla wspólnoty jubileusz uświetniony został specjalną publikacją, która ukazuje dzieje parafii, ale także losy studzionkowskich ewangelików na przestrzeni kolejnych stuleci ich trwania w wierze. Rocznicowa publikacja wyszła spod pióra Bronisława Sztuchlika, jednego z parafian oraz miłośnika lokalnej przeszłości, który dołożył wszelkich starań, aby jak najwierniej przedstawić historię własnej parafii na tle historycznych meandrów i uwarunkowań. Książka zatytułowana *Parafia ewangelicka w Studzionce (od Reformacji do współczesności)*, wydana została jak przystało na jubileuszową publikację okazale, w dużej mierze mogła również ukazać się dzięki zaangażowaniu i wsparciu pszczyńskiego proboszcza – ks. Mirosława Czyży, zarazem proboszcza administratora parafii w Studzionce. Współwydawcą książki jest wydawnictwo założone przez poprzedniego pszczyńskiego duszpasterza i jego żonę – ks. Jana Badurę i dr Jadwigę Badurę. Wydawnictwo „Ewangelik Pszczyński” (wydawca czasopisma parafialnego pod takim samym tytułem) w dalszym ciągu, tym razem pod przewodnictwem następcy ks. Badury, realizuje inicjatywy wydawnicze służące miejscowej wspólnotce publikując prace dotyczące wyznaniowej przeszłości tych terenów.

Na wstępie warto poświęcić kilka słów powstaniu książki. Bronisław Sztuchlik nie jest wprawdzie zawodowym historykiem, ale pasja zgłębiania dziejów śląskich towarzyszy mu od dawna. Jest on również aktywnym członkiem swojej parafii uczestnicząc w różnych formach parafialnej działalności, a z jego tekstami czytelnicy mieli okazję zetknąć na łamach „Zwiastuna Ewangelickiego”, „Ewangelika Pszczyńskiego” czy „Więści Wyższobramskich”. Bronisław Sztuchlik, zachęcony przez swego proboszcza, już kilka lat przed planowanym jubileuszem rozpoczął pracę nad książką. We wstępie dowiadujemy się, jak wyglądało gromadzenie materiałów do tej rocznicowej publikacji. Jak się okazuje, autor dotarł do nieznanych archiwaliów

znajdujących się w archiwach państwowych we Wrocławiu oraz Katowicach, a ponadto wykorzystał zebrane wspomnienia parafian, które dostarczyły cennych szczegółów dotyczących mało znanych epizodów z przeszłości. Archiwalne dokumenty uzupełnione materiałem wspomnieniowym zapewniają publikacji dużą wiarygodność, o czym możemy przekonać się podczas lektury.

Dzieje parafii w Studzionce przedstawiane są na szerszym tle historycznym, co stanowi dodatkową wartość książki. Dzięki temu będzie ona czytelna również dla osób postronnych, także dla czytelników niezających historycznych zawiłości związanych z dziejami ewangelicyzmu na ziemiach polskich, w tym na Śląsku.

Książkę rozpoczynają wiadomości dotyczące Reformacji wraz z przypomnieniem wystąpienia Lutera, który ogłaszając swoje tezy w 1517 r. zapoczątkował podział dotychczasowego Kościoła. Nakreślony został rozwój reformacyjnych wydarzeń na ziemi pszczyńskiej, z podkreśleniem roli biskupów wrocławskich, nowych właścicieli tych ziem sprzyjających nowemu wyznaniu w swoich dobrach. Na temat Reformacji w samej Studzionce nie zachowało się wiele informacji, ale autorowi udało się dotrzeć do pewnych szczegółów i ciekawostek. Jak się okazuje, ludność Studzionki niemal w całości przyjęła nowe wyznanie, trwając przy swoich poglądach także w czasach kontrreformacji, pomimo stosowanych zakazów i restrykcji. Studzionka była swego rodzaju ewenementem, ponieważ przez długi czas tamtejsi wierni pielęgowali swoją wiarę za cichym przyzwoleniem katolickiego księdza, którego zadaniem było zwalczanie miejscowych odstępców od Kościoła. Do końca posługi ks. Jagiellusa w okolicznych lasach odbywały się luterzańskie nabożeństwa z udziałem wędrownych kaznodziejów.

W dalszej kolejności poznajemy tło kontrreformacyjnych wydarzeń rozgrywających się w cieniu wojny trzydziestoletniej, która siała spustoszenie także na Śląsku, w tym na ziemi pszczyńskiej. Można przypomnieć, że na mocy pokoju westfalskiego kończącego ten długoletni konflikt (1648 r.) ewangelicy odzyskali częściowo prawo do pielęgnowania swego wyznania, dopiero jednak włączenie Śląska do państwa pruskiego (1742 r.) przyniosło rzeczywiste odwrócenie ich losu. Pod opieką protestanckiego władcy na ziemiach śląskich zaczęły powstawać organizacyjne podstawy parafii ewangelickich, zaczęło rozwijać się również ewangelickie szkolnictwo, z czego skorzystali wierni ze Studzionki. Gdy tylko nadarzyła się okazja, studzionkowscy wyznawcy utworzyli własną szkołę, co było zgodne z reformacyjnymi postulatami edukowania dzieci i młodzieży, w tym propagowaniem znajomości Biblii we własnym języku. Przedstawione został zatem dzieje szkoły ewangelickiej w Studzionce – kolejne budynki szkolne, nazwiska nauczycieli oraz szereg spraw organizacyjnych związanych z prowadzeniem placówki. Dopiero budynek szkoły oddany do użytku w 1898 r. w pełni zaspokoił potrzeby edukacyjne wspólnoty. Jak dowodzi autor, szkoła ewangelicka w Studzionce była zresztą nie tylko miejscem lekcji, tutaj toczyło się również życie religijne, odbywały się nabożeństwa, spotkania oraz inne wydarzenia istotne dla trwania konfesji.

W dalszych rozdziałach przedstawiony został okres funkcjonowania Studzionki w odrodzonym państwie polskim, w realiach Ewangelickiego Kościoła Unijnego na Polskim Górnym Śląsku cieszącego się samodzielnością organizacyjną w całym okresie międzywojennym. Poznajemy losy parafii poprzez pryzmat powstań śląskich, które odcisnęły swoje piętno także na ewangelikach ze Studzionki. Autor sięga do wspomnień parafian starając się odpowiedzieć na pytanie, jak ewangelicy byli traktowani w czasie powstań, jakie restrykcje ponosili ze względu na swoją przynależność wyznaniową? Jednocześnie najważniejszym przedsięwzięciem w latach międzywojennych było dla tamtejszych wiernych wzniesienie własnego kościoła, który został oddany do użytku już podczas wojny (1940 r.). Poznajemy szczegóły dotyczące budowy kościoła zaprojektowanego przez znanego śląskiego architekta Tadeusza Michejdę, powstałego dzięki dużemu zaangażowaniu wiernych. Opisana została m.in. sprawa niezrealizowanego projektu ołtarza, który miał być repliką cieszyńskiego ołtarza z kościoła Jezusowego; ze względu na zawieruchę wojenną zastąpionego jednak innym. Na kartach książki możemy prześledzić scenariusz szczególnej uroczystości – położenia kamienia węgielnego pod budowę świątyni, zorganizowanego w 1938 r. w Święto Reformacji, z udziałem wielu duchownych i zaproszonych gości.

Dramatyczne chwile przeżywali ewangelicy ze Studzionki w czasie II wojny światowej, jak i w okresie bezpośrednio powojennym. Przypomniane zostały losy parafian, całych rodzin, dramaty, wywózki, konfiskaty gospodarstw. Ponowne sięgnięcie do relacji i wspomnień pokazuje powojenne przeżycia ewangelików, uświadamiając, jaką cenę musieli oni zapłacić za trwanie przy swoim Kościele. Autor dotyka jednocześnie bolesnych wydarzeń opisując m.in. istnienie obozu przejściowego w Pszczyńcu, gdzie przetrzymywano ewangelików uznanych za „niepewnych” politycznie, którzy w tym miejscu oczekiwali na rozstrzygnięcie swoich losów.

Po 1945 r. rozpoczął się nowy okres w dziejach Studzionki, która stała się jedną z parafii Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, jedyne spośród przedwojennych Kościołów ewangelickich zaakceptowanego

przez władze polskie. Na tym tle prezentowane są czasy posługi kolejnych powojennych proboszczów. Dowiemy się, jak wyglądała odbudowa życia parafialnego za czasów ks. Jana Motyki, pierwszego powojennego proboszcza w Pszczynie, a zarazem filiału w Studzionce. Podkreślone zostało zaangażowanie duchownego w odzyskiwanie majątku kościelnego, jego starania o normalizację aktywności religijnej oraz troska o wiernych w trudnych latach powojennych. Przypomniane zostały przedsięwzięcia podejmowane w okresie posługi kolejnego proboszcza w Pszczynie i Studzionce – ks. Jana Badury (w latach 1983-2016). Należy podkreślić, że największym wyzwaniem i przedsięwzięciem w tym okresie było wzniesienie własnego domu katechetycznego, co otworzyło nowe możliwości dla działalności parafii. Pokazana została działalność szkoły niedzielnej sięgającej w Studzionce lat 50. XX w., dzieje chóru parafialnego czy aktywność Koła Pań powołanego za czasów pastorostwa Badurów.

Nie zabrakło w książce relacji z wyboru obecnego pszczyńskiego proboszcza – ks. Mirosława Czyży, również proboszcza administratora w Studzionce. Ostatnie lata pokazane zostały w postaci kalendarium uwzględniającego wydarzenia parafialne, uroczystości, jak też podejmowane remonty wokół kościoła. Zaprezentowany został stan majątku parafialnego, odzyskiwanego w różnych momentach powojennych, którego częścią była również dawna szkoła ewangelicka zwrócona ewangelikom po zmianach ustrojowych. Podkreślone zostało uregulowanie statusu cmentarza, który od 2018 r. prawnie należy do wspólnoty w Studzionce.

Dopełnieniem dziejów parafii są biogramy proboszczów, którzy pełnili posługę w różnych okresach w Studzionce. Przypomniana została również sylwetka zasłużonego organisty i dyrygenta chóru parafialnego – Bronisława Pytlika (1931-2006). W zakończeniu książki znajdziemy bibliografię wykorzystanych materiałów obejmującą źródła archiwalne, publikacje oraz wspomnienia.

Warto podkreślić, że na kartach książki mamy okazję poznać wiele osób, które zapisały się w bliższej lub dalszej przeszłości parafii – duchownych z czasów Reformacji, nauczycieli szkoły ewangelickiej, organistów, kościelnych, członków rady parafialnej oraz innych aktywnych w życiu wspólnoty. Poznajemy parafian doświadczonych w czasie wojny lub w trakcie represji powojennych. Na szczególną uwagę zasługuje rodzina Michałków, darczyńców terenu, na którym wzniesiono kościół w Studzionce, której nie ominęły także wojenne dramaty i tragedie.

Jak przystało na jubileuszową publikację, książka wydana została okazale – na kredowym papierze, z bogactwem ilustracji, z wizerunkiem kościoła obchodzącego swój jubileusz na okładce. Wśród ilustracji znajdziemy fotografie archiwalne, jak i współczesne. Na fotografiach ukazany został kościół, duchowni, uroczystości parafialne, ale także prace budowlane czy remonty kościoła. W załączonym dodatku zaprezentowane zostały zdjęcia konfirmandów, uczestników Złoty Konfirmacji oraz chórzystów („Epilog – (inne) ważne momenty zapisane w fotografii”). To publikacja szczególnie przyjazna lekturze – wydana w powiększonym formacie, przejrzystym drukiem, z dobrze rozplanowanym tekstem urozmaiconym bogactwem fotografii.

Książka wydana z okazji 80-lecia luterańskiej świątyni w Studzionce jest przede wszystkim ważna dla członków parafialnej wspólnoty, ale to także publikacja o jednej z parafii ewangelickich na Śląsku, która może zainteresować również innych czytelników. Przedstawiając dzieje swojej parafii Bronisław Sztuchlik wykorzystał ocalałe wspomnienia parafian ukazując ich niełatwe przeżycia, najczęściej przykryte zapomnieniem. W ten sposób autor starał się upamiętnić tych wszystkich, którzy współtworzyli historię parafii, jej konfesyjną tożsamość, dzięki której ewangelicy przetrwali w Studzionce po dzień obecny. Jubileusz kościoła stał się dobrą okazją, aby przypomnieć dzieje parafii, pełne chwil trudnych, ale naznaczone również wytrwałością i przywiązaniem wiernych do swego Kościoła. Do wytrwałości wspólnoty nawiązał także ks. Mirosław Czyż w swoim słowie wstępnym do książki podkreślając, że sama nazwa miejscowości może być symbolem zakorzenienia konfesyjnych tradycji wśród studzionkowskich wiernych.

Publikację współfinansowały: Urząd Miejski w Pszczynie, PSB Cyroń oraz Wesob System Wymienny BDF – Pojazdy Użytkowe.

Książka dostępna jest w Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pszczynie: pszczyzna@luteranie.pl, na pewno też można ją znaleźć w bibliotekach oraz w niejednym parafialnym i prywatnym księgozbiorniku.